

הרב אשר אנשיל עקשטיין

דומ"ץ בקהל מחזיקי הדת
דחסידי בעלזא ארה"ב

כשרות גרעיני קפה שאכלה הפיל

ופיתחא דהאי סוגיא הוא בבכורות דף ז לענין מי רגלי הבהמה, ובלשון א' אוסר רב ששת רק מי רגלי החמור שהוא עבה כמו חלב אבל שאר בהמות מי רגליהם מותרים "שמים נכנס ומים יוצאים", אמנם בלשון הב' שם לפי פירוש רש"י אוסר רב ששת מי רגלי כל הבהמות, והרא"ש פסק כלישנא בתרא לחומרא והרמב"ם בפ"ד מהל' מאכלות אסורות פסק כלישנא קמא לקולא. והמחבר יו"ד סי' פא סע' א' הביא בסתמא שיטת הרא"ש לחומרא ושיטת הרמב"ם בלשון יש אומרים וידוע דאנן קיי"ל להלכה כדיעה הראשונה במחבר ולא כהי"א.

ובהשקפה ראשונה אם באנו לדמות שאלה ידין להאי סוגיא הי' לנו לאסור שגם שם מים נכנס ומים יוצאים ואסור וכמו"כ בגרעין נכנס ובגרעין יוצא. אמנם לאו מילתא דפשיטא הוא דהרי נפסק בי"ד סימן פג סע' ט' דג טהור הנמצא בתוך דג טמא בין בדרך הרעי וכו' מותר, הרי דג טהור שלם היוצא מן רעי דג טמא כשר הוא, וכבר הרגיש שם בש"ך, מאי שנא ממי רגלים שאסור, ותירץ שאני התם במי רגלים שלחוחית הגוף מתערב בהם, והביא כן מתוס' והרא"ש, בבכורות. ודברים אלו סתומים הם וטעון ביאור.

דדבר פשוט דכל דבר העוברת דרך כלי עיכול הבהמה, יקבל ממנו איזה תמצית מים ולחלוחית הגוף שהם בתוך כלי העיכול שתפקידם שם לעיכול האוכל [ולא דמי לדבש שהוא שמור בתוך כיס שבפה הדבורה ואינו עוברת הכלי עיכול בכלל] וצ"ל דהחילוק, שוודאי יש תמצית מי העיכול בכל דבר ברם כשהוא מעורב במים אזי אין אנו יודעים מה הם העיקר ומה הם הטפל ואסורים, שכולו

אמע"כ ידידי הרבני הנכבד מוקיר ורחים רבנן והוא עצמו צורבא דרבנן ה"ה כמוהר"ר ... שליט"א

אחדשה"ט באה"ר

במאי דשאל בענין קפה יקר, הנמכר במלונות יקרים, שנעשו מגרעיני קפה שאכלה הפיל והוציא אותן גרעינים דרך הרעי ומגרעיני קפה אלו עושים קפה הנמכר לחמישים דולר לכוס, ושאלתך בהלכה ולא למעשה, האם קפה זה כשר או לא.

מקודם נבאר מציאות הענין היאך הגיעו להמצאה זו לדעת שאלו גרעינים חשובין הן, וכפי אשר מציאתי, שלפני מאות שנים משהתחיל לפרסם גרעיני הקפה ועשייתן לשתי', באותן הימים כוס משקה זו הי' מיוחד לנכבדי העם שמחיר הגרעינים היו יקרים והעניים יושבי השדות לא זכו לגרעינים אלו ולהמשקה היוצא ממנו מחמת יקרותו, וחמדו אותו. בהמשך הזמן הרגישו שחיות השדה אוכלים תות הקפה הנופלים מן האילנות, שהרי גרעין הקפה גדל בתוך פרי כמין תות, ואוכלים רק הפרי הסביב להגרעין אבל הגרעין עצמו אין לועסין וזה מוציאין שלם מבית הרעי שלהם, והעניים התחילו לקבץ הרעי ולחפש להגרעיני קפה ועי"ז זכו לטעם הקפה שחמדו.

ובהמשך הזמן סתם בנ"א שנפגשו בבית העניים ושתו קפה שלהם הרגישו חילוק בין הקפה הרגיל לבין כוס המשקה שלפניו, ובחקירה ודרישה נמצא "הסוד", והתחילו לעשות מזה מסחר ובדקו האפשרות ברעי כמה בהמות וחיות עד שהחליטו שזה הוציא מרעי הפיל הוא המוכחר וכאמור נמכר היום במחיר הנ"ל.

בתוך בני מעיים של התרנגולת ונתבשל עימו וקיי"ל הגם שהיתה בתוך המעיים וסברא לומר שכבר בטל ממנו שם מאכל, וא"א לאסור התרנגולת, מ"מ אוסרים שזה שנמצא שלם וקשה מוכח שלא פעל אצלו העיכול ודינו כסתם גרעין וחמץ הוא, כן ביאור הפר"ח ע"פ הסוגיא במנחות והו"ד בשו"ע ר"ר סוף סימן תס"ז.

הרי ביוציא דבר קשה ושלם מבית הרעי זה הוא הוכחה שלא פעל אצלו כלי העיכול כדי לשנותו, וה"נ בנידון דידן הרי יוצא קשה ושלם, הגם שם הוא לחומרא ואנו רוצים לדמות לקולא מ"מ בזה שרואים שמותר הדג הטהור שנמצא בדג טמא לקולא, ע"כ מטעם הנ"ל שבדבר שיצא שלם אין בו כדי לאסור מכח פעולת העיכול, והוא דבר של מציאות ואין נ"מ בין קולא לחומרא. וכ"מ מהפר"ח שם בגליון סימן פ"א שדימה הדבר לגרעיני חטה שבהלכות פסח.

וע"כ מכל הנ"ל נ"ל להלכה דקפה זו מותרת לשתי' אמנם צריך לזה פיקוח שלא נעשה עוד פעולת בו לשנות טעמו וממשו.

בידידות כנה ובברכת התורה

אשר אנשיל עקשטיין

בצורת משקה והוכחה באמת שכלי העיכול הצליחו בפעולתם להמחהו למשקה וע"כ אוסרים כולו שהיוצא מן הטמא טמא, משא"כ ביוצא דבר שלם כמו דג מרעי הבהמה מוכח שכלי העיכול לא השפיעו עליו לרככו ולשברו, שהוא אכן עיקר תכלית מי כלי העיכול, וע"כ הגם שפשוט שניסה להשפיע עליו נתבטל במועטם וזה הוכחתו שאכן יצא שלם.

ולכן בנידון דידן הגם שיש טעם אחר בגרעינים שעברו כלי עיכול הפיל מחמת השפעת מי העיכול מ"מ כיון שהגרעין יצא שלם מותרים הם כדג הנמצא שלם ולא נחשבים בקצת השפעה שקיבל כדי לאסור.

[והגם שיש מקום לחלק שרעי הבהמה הם חס קצת, (פחות מיס"ב) והדג בטבעו קר הוא, מ"מ לא מסתבר לומר שיש חילוק, דא"כ הי' להש"ך בשם התוס' ליישב בפשיטות מ"ש מי רגלים מדג, שזה חס וזה קר, אלא מהא דלא חילקו כן ש"מ שאין בחילוק זה כדי לחלק ודו"ק]

וראיי' לדבר עוד שביוצא שלם דרך הרעי הוא סימן שלא פעל אצלו כלי העיכול מצינו נמי בהל' פסח סוף סימן תס"ז במוצא גרעין חטה בתוך תרנגולת מבושלת שהחשש שהי'

איתא בגמרא כל האוכל ושותה בתשיעי כאילו התענה בתשיעי ועשירי, בהראות הבטחון שהוא בטוח בהקב"ה בודאי יכפר לו עוונותיו למחר, לכך הוי כעינוי, והתענית לבד לא הוי כעינוי כל כך, ומכח שאוכל מראה האמונה שהוא מאמין בהקב"ה. (נופת צופים)

* * *

בגמרא כל האוכל ושותה בתשיעי וכו' התענה תשיעי ועשירי, לכאורה עשירי מיותר דהא באמת מתענה בעשירי, לכן נראה דאכילת תשיעי עצמו הוי כתענית ט' וי' לבד תענית עשירי שמתענה באמת, ונראה לענ"ד דמהאי טעמא מתודין בעיוה"כ במנחה, דלכאורה תמוה הטעם דלקמן [פ"ז:]: דקאמר שמא תטרופ דעתו בסעודה, והיא גופא קשיא דמכל מקום מה מועיל וידוי דיום ט', דהוידוי היא מצוה בעשירי שהוא יום העינוי וכו', ולפי מה שכתבתי אתי שפיר שאכילת תשיעי הוי כתענית עשירי באמת. (שפת אמת, מס' יומא דף פ"א:)